

Posudek školitele

Krajina vzpomínání duchcovského viaduktu: Socialistická ideologie v mikrohistorické perspektivě.

Čeněk PÝCHA

Bakalářská práce, ÚHSD FF UK, Praha 2012

Čeněk Pýcha se ve své práci vydal směrem, který od počátku prozrazoval autorovy vysoké intelektuální ambice. Zaměřil se na příběh o duchcovském viaduktu, při němž bylo několik dělníků v roce 1931 zastřeleno a zraněno. Neučinil však předmětem svého bádání událost samu, nýbrž způsoby, jakými vstoupila do kolektivní paměti v padesátých a sedmdesátých letech. Na autorově výkonu bych rád ocenil především dvě věci. Předně, autor investoval nemálo sil do poměrně složité diskuse o paměti, kterou si také nejen patřičně osvojil, ale byl schopen ji svébytným způsobem posunout o krůček dál. Již sama skutečnost, že se autor ve svém věku hbitě vyzná ve velmi komplikované diskusi a je s lehkostí schopen rozlišovat třeba mezi Norovou a Assmannovou koncepcí (a samozřejmě i dalších autorů), budí zasloužené uznání. Čeněk Pýcha se v tomto ohledu odlišuje od většiny svých vrstevníků: není jistě náhoda, že svůj roční pobyt na Svobodné univerzitě v Berlíně věnoval intenzivní práci na teoretickém zvládnutí problematiky paměti (přesněji řečeno že se kromě přehledových kursů nebál investovat čas a intelektuální síly do takto náročné problematiky). Za druhé pak musím ocenit skutečnost, že Čeněk Pýcha nezůstal jen na úrovni teoretické reflexe, ale že se pokusil – na příkladu duchcovského viaduktu a života tohoto kultu v období státního socialismu – ji aplikovat, aby rozkryl vliv tohoto ideologického obrazu ve společnosti (a posoudil potažmo vliv komunistické ideologie v lokálním kontextu). K nejsilnějším partiím práce patří v tomto ohledu právě místa, kde autor ukazuje, jak se ideologické obrazy (o duchcovských událostech 1931) v padesátých a sedmdesátých letech propojovaly s životním světem lidí (s jejich partikulárními zájmy v oblasti lokálních hierarchií, rozvoje města, sportovních či kulturních aktivit, či prostě jen osobních přátelství či naopak animozit). Právě na těchto místech se podle mého názoru autorovi podařilo historicky zhodnotit svou intelektuální investici do diskusí o paměti a ukázat, kde se ideologie stávala pro aktéry blízkou či „přirozenou“ (takže ji aktivně „žili“, byť nevěřili jejím obsahům beze zbytku) a kde naopak od ní zaujímali odstup (a distancovali se od oficiálních výkladů). Právě v tomto smyslu také chápu i autorův důraz na pojem ideologie, jak se projevil v podtitulu práce. Ačkoliv studenty ve svém semináři vedu k různým formám zkoumání toho, jak působila ideologie ve společenském kontextu, Pýchův příklon k analýze ideologie (a k využití konceptu krajiny vzpomínání pro odhalení vlivu komunistické ideologie v lokálním rámci) nebyl primárně výsledkem mého vedení, nýbrž vyplýval z dynamiky jeho vlastního intelektuálního vývoje. Nemusím jistě dodávat, že mě tento Pýchův vlastní intelektuální vývoj v průběhu naší spolupráce velmi těšil.

Pokud bych měl ze své perspektivy školitele poukázat na směry, jimiž by se autor mohl ubírat (ať už u tématu zůstane anebo bude zpracovávat jiné historické příklady), zmínil bych je ve dvou krocích. Předně, autor podle mého názoru perfektně převedl pojem *místa paměti* na *krajinu vzpomínání*; ne vždy jsem však měl pocit, že plně využil konceptuální výhodu tohoto pojmu, která může spočívat také v tom, že krajina je materiálně vymezená, je něčím, co viditelně klade hranice a dodává tak svou materialitou jistým reprezentacím přesvědčivost. Dynamika těchto reprezentací (jinými slovy proměna hodnot, obrazů a výkladů) tak není zakotvena ani v samotných reprezentacích (jejich nahodilých kombinacích apod.) ani v jejich utilitárním využití aktéry (kteří by jen „prospěchářsky“ využívali ideologii pro své osobní zájmy), nýbrž ve specifickém „otisku“ té materiálně vymezené krajiny do sféry každodenní zkušenosti lidí (včetně jejich osobních zájmů, avšak i sklonu identifikovat se s „vyššími“ v tomto případě socialistickými hodnotami). Jinými slovy, socialistická ideologie nebyla ani systémem indoktrinace (takže by lidé pod jejím vlivem přestali myslet a začali jen bezmyšlenkovitě opakovat její poučky) ani „nástrojem“ (jemuž prý nevěřili a s jehož prostřednictvím jen dosahovali svých osobních cílů), ale stala se specifickou *vírou*, byť si lidé pod abstraktními formulkami (o světlých zítřcích apod.) mohli představovat leccos („vyšší“ socialistické hodnoty jako přátelství, solidaritu, péči atd. i zcela konkrétní věci jako stavební úpravu města nebo maraton). V druhém – spíše empirickém – kroku bych autorovi poradil vyšší citlivost k jiným formám paměti (jakožto vzorcům uznání). Nové vzorce totiž usilují o vstřebání nebo vytěsnění starších a alternativních obrazů – německé paměti, katolické paměti, barokní paměti atd. V těchto interakcích (byť mají nejspíš jen sekundární význam) by autor také mohl najít souznění nebo naopak konfliktní místa, která by přispěla k výkladu toho, proč se prosadily zrovna příslušné interpretace.

Tyto nápady však nemají snížit kvalitu předloženého textu i vysokou intelektuální úroveň autora. Práci velmi rád doporučuji k úspěšné obhajobě.

PhDr. Michal P u l l m a n n , Ph.D.